

Samsun Kadıköy İçin Bir Yaşama Alanı Önerisi

Evrım Düzenli¹, A. Asım Divleli², Saadet Gündoğdu³, Melek K. Divleli⁴, M. Talha Öksüzoglu⁵, Hande Eyüboğlu⁶, M. Furkan Gündüz⁷, Tuğba Hekimoğlu⁸

Özet

Samsun Kadıköy Mahallesi, 1960'larda kırdan gelen göçlerle kurulmaya başladığında, kırsal bir görünüme sahiptir. 1980'lerden itibaren kentteki nüfus artışı ve merkezin çepere doğru genişlemesiyle kırsal niteliğini kaybedip kent içi bir mahalleye dönüşmüştür. İlk yerleşimlerin gerçekleştiği Kuyu Sokak'ın kent merkezine yakın konumu, göç ile gelenlerin kentin imkanlarından faydalanmalarını sağlarken, kentin ekonomik parametrelerinden bağımsız bir yaşam alanının üretilmesini sağlar. Bu, Kuyu Sokak'ta, genel olarak, bir ya da iki katlı bahçeli evlerden oluşan bir morfoloji ortaya çıkarır. Yapılar, çoğunlukla, mimari açıdan bir nitelik barındırmaz. 1960 sonrasındaki süreçte yapıların bir bölümü, Belediye tarafından ruhsatlandırılmış olsa da günümüze kadar, bu bölge için bir imar planı hazırlanmamıştır. 2013 yılında Kadıköy'ün de aralarında olduğu İlkadım, Anadolu, Zeytinlik Mahallelerini kapsayan 79 hektarlık alan, eski ve çarpık yapılaşmanın olduğu ve depreme dayanıklı olmadığı gerekçeleriyle riskli alan ilan edilmiş ve bu bölgeler için kentsel dönüşüm kararı alınmıştır. Kentsel dönüşüm kararı alınan bölgelerin, yaklaşık 2,5 hektarlık bölümü, bahçeli evlerin yer aldığı Kuyu Sokak ve çevresini kapsamaktadır. Kentsel dönüşüm; altmış yılı aşkın bir süredir burada yer alan bahçeli evler ve onun ortaya koyduğu yaşama kültürünü ortadan kaldıracaktır. Bu, Kuyu Sokak ve çevresinde dönüşüme karşı bir direncin ortaya çıkmasının da nedenleri arasındadır. Çalışma, kentsel dönüşüm faaliyetlerinde çoğunlukla ihmal edilen; mekân kültürünün devamı ve kent hakkı konularını merkeze alarak, burada yaşayanlar için kullanım alışkanlıklarına uygun, az katlı, bahçeli, özel ve ortak alanlarıyla nitelikli yaşam alanlarının üretilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede çalışma, üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada; arşiv taramasına ek olarak alanda yapılan; gözlem, fotoğraflama, mülakat, iz sürme teknikleri ile veri toplanmış ve çoğunluğu bahçeli müstakil evlerden oluşan çalışma alanı tespit edilmiştir. İkinci aşamada; bu yapılarda mekânsal niteliği artıran ortak unsurlar tespit edilmiştir. Son olarak; bu unsurları da barındıran yeni bahçeli evler üretilmiştir. Dönüşüm, kent ve konutla ilgili bu üretimler, bölgedeki yaşama kültürünün devamlılığının sağlanabilmesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Bahçeli ev, Kadıköy, Kentsel dönüşüm, Samsun

1. Kadıköy'ün Genel Durumu

Samsun, 19. Yüzyılda Karadeniz'in uluslararası ticarete açılması ile hızla bir liman kentine dönüşmüş ve büyümüştür. Sahilden iç bölgelere doğru sırasıyla yerleşen; iskeleler, depo ve antrepolar, ticaret merkezi ve konut bölgeleri ile bir liman kenti özelliği gösterir. Kent merkezinde sahil boyunca yerleşen demiryolu ve iskelelerin de etkisiyle, 19. Yüzyıl ve sonrasında sahil boyunca genişler. Kentin hızlı büyüme eğiliminde olduğu bu dönemde, kent sınırları, Kadıköy bölgesine kadar ulaşmamıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Samsun Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, evrim.duzenli@samsun.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi., Samsun Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, asim.divleli@samsun.edu.tr

³ Dr. Öğr. Üyesi., Samsun Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, saadet.gundogdu@samsun.edu.tr

⁴ Öğr. Gör., Samsun Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, melek.kutlu@samsun.edu.tr

⁵ Arş. Gör., Samsun Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, mtalha.oksuzoglu@samsun.edu.tr

⁶ Arş. Gör., Samsun Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, hande.eyuboglu@samsun.edu.tr

⁷ Arş. Gör., Samsun Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, furkan.gunduz@samsun.edu.tr

⁸ Arş. Gör., Samsun Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, tugbanur.hekimoglu@samsun.edu.tr

Kadıköy, kentin merkez bölgesinde ve sahile hâkim bir yamacında yer almaktadır (Şekil 1). Burada, 1950'li yıllara kadar yoğunluklu bir yerleşimden bahsedilemez. İlk yerleşimler, 1950'lerde kırdan gelen göçlerle Kadıköy Kuyu Sokak'ta kurulmaya başlanmıştır. Bu dönemde Kuyu Sokak'ın çevresi, kırsal bir görünüme sahiptir. 1954 tarihli Belediye Meclis Toplantı Tutanaklarında Kadıköy semti için bir ilkokul ihtiyacının dile getirilmiş olması, bölgede yerleşim yoğunluğunun artmaya başladığını göstermektedir (Samsun Belediyesi [SB], 1954). 1955 yılında Ulugazi Mahallesi ikiye bölünerek, Kadı Mahallesi oluşturulur (SB, 1955).

Şekil 1 Kadıköy Mahallesi'nin konumu (Kaynak: Google Earth, 2023)

Kadıköy'ün kent merkezine yakın oluşu, göç ile gelenlerin kentin imkanlarından faydalanmalarını sağlarken, uzun bir süre kent kırsalında yer almasına bağlı olarak, kentin ekonomik parametrelerinden bağımsız bir yaşam alanının üretilmesini sağlar. İlk yerleşimlerin gerçekleştiği Kuyu Sokak'ta bu, genel olarak, bir ya da iki katlı bahçeli evlerden oluşan bir morfolojik yapı ortaya çıkarır. Bahçeler, çoğunlukla, sokağa bakan ev cephelerinin arkasında yer alır. Mekânsal kurgu, genel olarak; sokak, avlu/bahçe, ev biçiminde gelişir. Sokak ile bağlantılı yapı girişleri, bir bölümü sonradan oluşturulduğu düşünülen örtü elemanları ile yağmur ve kardan korunur. Birçok durumda, yapı tek seferde bitirilmemiş, ihtiyaç duyulduğunda inşa edilen kat/lar ile kullanım alanları arttırılmıştır. Kademeli inşa süreci, katlar arasında bağlantı sağlayacak merdivenin, yapı içi yerine, dışına eklenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu, aynı yapıdaki katlarda, gerektiğinde bağımsız girişlerin oluşturulabilmesini de sağlar. Yapı dışında yer alan merdivenler ve merdivenlerle gelişen kullanımlar, Kuyu Sokak yapılarının ortak özellikleri arasındadır. Ailenin, evin, Kadıköy'ün dönüşme hali ve bu dönüşümler, yıkılan, yeniden inşa edilen yapılar, yapılan eklerden okunabilmektedir. İnşa edilmiş yapıların büyük çoğunluğu, kırsalın hem mekânsal hem de toplumsal alışkanlıklarına göre şekillenmiştir. Bununla beraber yapıların birçoğu, mimari açıdan bir nitelik barındırmaz.

1960 sonrasındaki süreçte bu yapıların bir bölümü, Belediye tarafından ruhsatlandırılmıştır. 1980'lerden itibaren kentteki nüfus artışı ve merkezin çepere doğru genişlemesiyle kırsal niteliğini kaybedip kent içi bir mahalleye dönüşmüştür (Şekil 2). Bu süre içinde Kuyu Sokak ve çevresinde, zaman zaman bölgenin imar planının hazırlanmasına dönük beklentileri ortaya çıkaran gelişmeler yaşansa da günümüze kadar bu alana ait herhangi bir imar planı yapılmamıştır. Kadıköy Mahallesi'nin yasal statüsünün kesin bir karara bağlanmamış olması; yapı yoğunluğunun artışı, yeni

yapı üretiminin ve emlak satışının önünü kesmiş, kentteki diğer bölgelere göre buradaki yoğunluğun artmasını engellemiştir.

Şekil 2 Kuyu Sokak ve çevresinin genel durumu

Kuyu Sokak ve çevresi, 2013'te afet alanı ilan edilir ve burada kentsel dönüşüm için hazırlık çalışmaları yapılmaya başlanır. Kuyu Sokak'taki aidiyet ilişkileri, komşuluk ve mahalle kültürü, yapılması planlanan dönüşümle gelen yeni; yapı, yerleşim, demografi, mülkiyet gibi kararlara bağlı olarak ortadan kaldırılmış olacaktır. Bu, Kuyu Sokak ve çevresinde dönüşüme karşı bir direncin ortaya çıkmasının da nedenleri arasındadır.

Kuyu Sokak'ta doğmuş, yetmiş ya da seksen yıldır burada yaşayan insanlar tarafından anlatılanlar, bu çevrenin kentin geri kalanından ayrı bir toplumsallığa sahip olduğunu gösterir. Yapılan görüşmelerde aktarılan en ilginç ifadelerden biri; yaklaşık elli yıl önce buradaki insanlar arasında ilişkinin akrabalık ilişkilerinden daha kuvvetli olduğudur. Çocuklar, mahalledeki samimi ilişkilere bağlı olarak, akşamları farklı komşuların bahçesindeki yemeğe istedikleri şekilde katılmaktadır. Mahallede yaşayanların anılarından aktardığı hikayelerden birinde, komşusu olan teyzeye akşam uğrayacağı, patates kızartması hazırlamasını söylediği, akşam ise bahçede kızartılan patatesi hep beraber keyifle yedikleri ifade edilmektedir. Açık alanda gerçekleştirilen bu ve benzeri faaliyetler, mahalleye ait bir koku deneyiminden bahsetmeye de imkân tanır. Mahalle, kurutmak için dışarıya asılan temiz çamaşırların kokusu, yanan soba ya da ateş ile yayılan is kokusu, pişen aşın kokusu, bazı evlerin bahçesindeki ahır ya da kümes kokuları, bahçedeki ot kokusu, meyve kokusu, çiçek kokusu gibi kokular ile harmanlanır. Her ne kadar değişen koşullar, günümüzde aynı ilişkileri sürdürmeyi mümkün kılmıyor olsa da geçmişte bahçelerde dikilen incir, muşmula, dut, erik vb. türdeki meyve ağaçlarının meyveleri, ikram kültürünün bir parçası olarak buradan geçen ziyaretçilere sunulmaya devam etmektedir.

Geçmişte sözü edilen davranış kalıplarının günümüzde de sürdürülmesinde, ilk yerleşimlerden sonra mülkiyetlerin el değiştirmemiş olması etkili görünmektedir. Yapılarda, zaman içinde gelir düzeyindeki artışa bağlı olarak konfor düzeyini artırma ihtiyacı, genişleyen ailenin mekânsal ihtiyaçları, yapılardaki eskimenin giderilmesi amaçlarıyla tadilatlar gerçekleştirilmiştir. Bu tadilatları; kat artırımı, yapının yıkılıp yeniden inşası, yapıya bitişik ya da yapının bahçesinde müstemilatın inşası, cephe yenilemeleri oluşturur. Bunlar arasında, müstemilatlar, yapılaş amacına uygun olarak, işlevsel ve yapısal olarak farklılaşmaktadır. Üst örtü ve geniş cam yüzeylerin sunduğu kuvvetli çevre-bahçe ilişkisi ve iklimlendirme imkanları, müstemilatı, mutfak ve oturma alanı olarak düzenlemeye ya da bu alanı tek katlı müstakil bir misafir birimi olarak kullanmaya imkân tanır. Geçmişte ahır

olarak kullanılan, günümüzde odunluk/ardiye/depo alanlarına dönüştürülmüş bir mekân olarak müstemilatla da rastlanmaktadır.

Bölgede yaşayanlarla yapılan görüşmelerde, ilk yerleşimcilerin, çoğunlukla, çocukları ya da torunlarının halen bu bölge ile ilişki içinde olduğu ifade edilmektedir. Kuyu Sokak, burada yetişen bir nesil için, sürekli ikamet etmese de düzenli aralıklarla gelen, aile ve arkadaş toplantılarının gerçekleştirildiği, bahçede çeşitli ürünlerin yetiştirildiği bir bölgedir. Bazı durumlarda, bahçenin elverdiği ölçüde kümes hayvanı ya da köpek gibi hayvanların beslendiği de görülmüştür. İnsanlar, çevrelerindeki yapılarda oturanları ve mülkiyet sahiplerini tanımaktadır. Geçmişten gelen arkadaşlık ilişkisinin sürdürüldüğü durumlar fazladır. Bununla beraber he ne kadar geçmişte ortaya çıkan toplumsallığın izlerine rastlansa da bu ilişkilerin, birçok nedene bağlı olarak, bugüne tamamiyle aktarılabildiği söylenemez. Kentsel ve mekânsal açıdan bu, küresel ekonomik angajmanların ortaya koyduğu çerçeve ve ulusal düzeyde belirlenen kentleşme yaklaşımlarının, Kuyu Sokak'ta olduğu gibi az katlı bahçeli yaşam alanlarının varlığını desteklememesi ile ilişkilendirilebilir.

2. Kadıköy'de Kentsel Dönüşüm

Kadıköy ve çevresi, 2013 yılında afet alanı olarak ilan edilmiştir. Bu alanda 6306 sayılı Kanun çerçevesinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından kentsel dönüşüm gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Kararın alınmasında, zemin koşullarının etkili olduğu ifade edilmektedir. Bu çerçevede Kuyu Sokak ve çevresindeki alana ek olarak Barış Bulvarı ve Şehit Korhan Ekiz Bulvarı'nın kesiştiği bölge, heyelan alanı içinde yer almaktadır. Barış Bulvarı'nda inşa edilen istinat duvarlarıyla Kadıköy'de başlamış olan toprak kaymasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Belediye, Kadıköy ve Kuyu Sokak'ı da içine alan bu alan için plan hazırlıklarını sürdürmektedir. Belediyenin rezerv alan için plan onay yetkisi olmadığından, planın, Bakanlık tarafından onaylanması beklenmektedir. Diğer taraftan bu alan içinde kalan bir parselin, mülkiyet sahibinin mahkeme başvurusuyla yapılan yeni tetkikler sonucunda, afet alanı sınırlarından çıkarılmış olması, afet bölgesi sınırlarıyla ilgili daha detaylı çalışmaların yapılması gerektiğini gösterir.

Kentsel dönüşüm projesi, kentsel yeşil alanların artırılması, yatay mimari, bölgenin ve vatandaşın ihtiyacına cevap verecek spesifik çözüm önerileri, bu bölgedeki kültürel, ekonomik ve sosyal dönüşüm gibi önermelere sahiptir (Kentsel Yenileme, Geliştirme..., 2023). Bununla beraber kentsel dönüşüm kararları çerçevesinde bölge ile ilgili yapılması düşünülen plan henüz kamuoyu ile paylaşılmamış olsa da, kentin genelinde daha önce gerçekleştirilen uygulamalar göz önünde bulundurulduğunda, kent merkezine yakın bir mesafede yer alan Kuyu Sokak ve çevresinde gerçekleştirilecek bir dönüşüm çalışmasında, bölgedeki mevcut bahçeli ev kültürünün devam ettirileceği mümkün görünmemektedir. Halihazırdaki kentsel yaklaşımlarla, projenin uygulama öncesindeki önermelerinden farklı olarak, genel itibarıyla; birincil ve ikincil yollar tarafından belirlenmiş adalardaki apartman yapıları, eğitim ve ibadet merkezlerinden oluşan, riskli alan olarak belirlenmiş bölgenin bir bölümünün yapılaşmaya kapatıldığı ve park alanı olarak ayrıldığı biçimindeki genel geçer çözüm üretiminin ötesine geçmesi beklenmemektedir.

Dönüşüm ile ilişkilendirilen yasanın merkezîyetçi yapısı, yerel yönetimlerin, meslek odaları, sivil toplum kuruluşlarının ve halkın dönüşüm çalışmalarındaki etkinliğini, katılımını azaltması, sorunlardan bir diğeri (Çam, 2020; Daşkıran & Ak, 2015). Keyman ve Lorasdağı, Sekiz Kentin Hikayesi adlı kitapta, bunu, Türkiye'deki yerel yönetimlerin merkezileştirilmesi ile ilişkilendirir ve inşaata dayalı, çevreye büyük zarar veren, insani kalkınmayı ikinci plana atan, aşırı kalkınmacı yönetiminin, kentlerin özgürleştirici aktörler olarak hareket etme kabiliyetini sınırladığından bahseder (Keyman & Lorasdağı, 2020). Bu çerçevede Kadıköy'de gerçekleştirilecek dönüşümün, kentsel hafıza ve aidiyet sorunlarına dönük herhangi bir öneri ortaya koyması da beklenmemektedir. Sonuç olarak Kadıköy'de kentsel dönüşüm faaliyeti, afet riski barındıran alanın çevresindeki yerleşim alanlarını da; toprak değerindeki farklılaşma, yoğunluk artışı vb. birçok açıdan etkileyecektir.

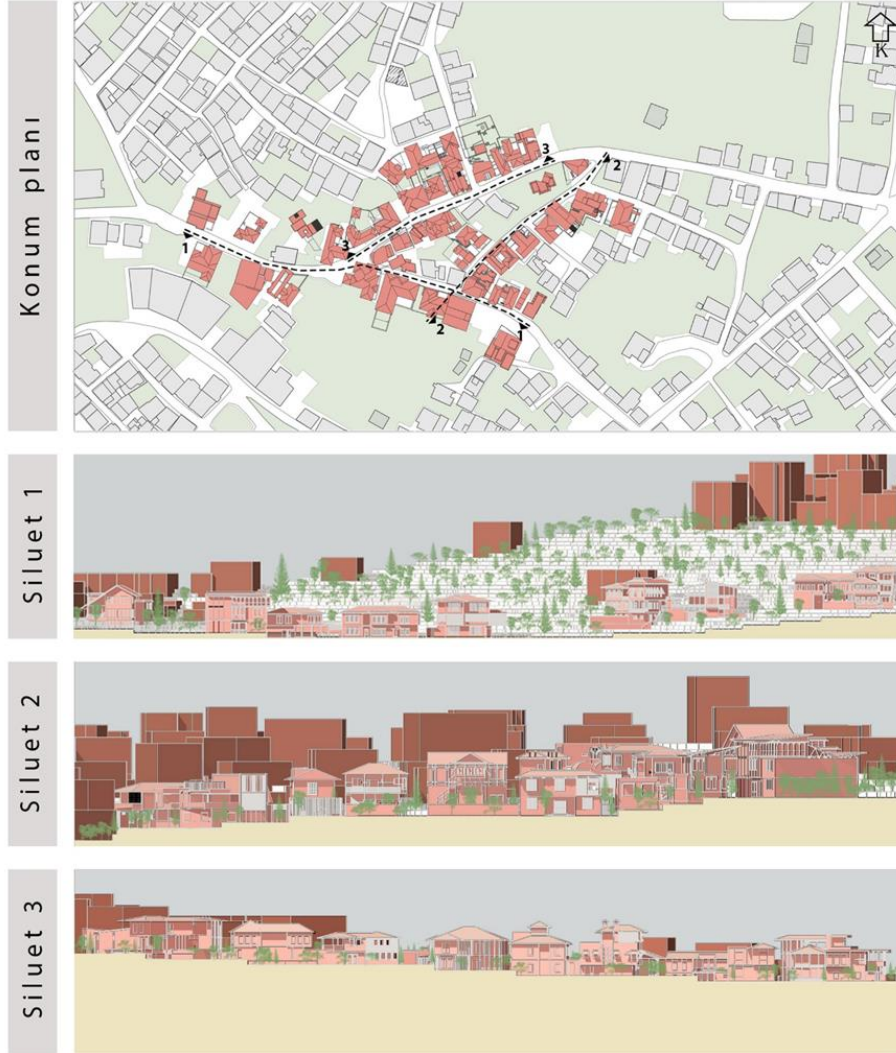
İmar ve dönüşüm ile ilgili belirsizlikler, bir taraftan yapı inşası, kat veya yapı alanı artırımı gibi büyük ölçekli müdahalelerin önüne geçerken, diğer taraftan yapıların niteliğinin artırılmasına dönük müdahalelerin de yapılmasını ve buradaki üçüncü neslin, kentin daha konforlu diğer bölgelerini tercih etmesinin sebeplerindedir.

Çalışma kapsamında ele alınan Kuyu sokak çevresinde dönüşüme tabi toplam elli beş yapı tespit edilmiştir. Bunların büyük bir kısmı 1980 öncesinde inşa edilmiş, yapım sistemi, malzeme niteliği ve biçimsel açıdan düşük standartlara sahip, mühendislik hizmeti almadan üretilmiş yapılardır. Bunlar arasında, kullanım ömrünü tamamlamış daha eski tarihli yapılar da bulunur. Bu çerçevede gerek zemin gerekse üst yapı ile ilgili sorunlardan, gerekse yapı niteliklerine bağlı olarak, bölgenin çevresine katkı sağlayacak, geçmişteki toplumsallığın ve aidiyet ilişkilerinin kurulmasına zemin hazırlayan ve bu ilişkileri sürdürmeye imkân tanıyacak bahçeli yaşam alanlarını merkeze alacak bir plan önerisi hazırlanması gerekli görünmektedir.

3. Samsun Kadıköy İçin Bir Yaşama Alanı Önerisi

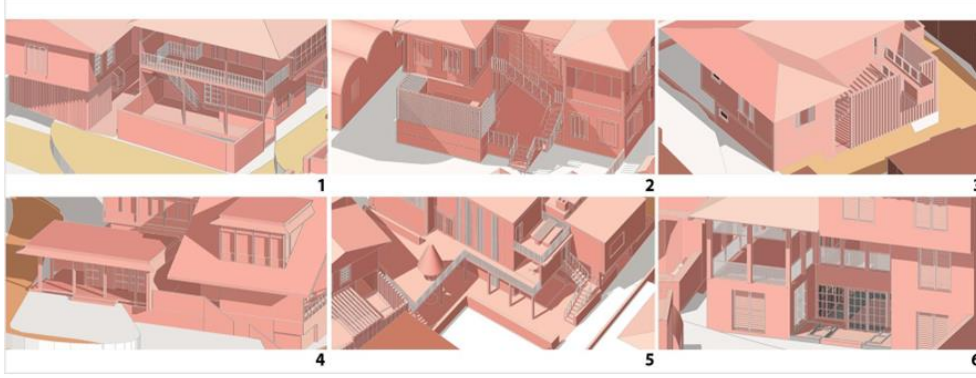
Kadıköy Kuyu Sokak'ta yaşayan insanların, buradaki geçmiş yaşamlarına ilişkin aktarımları, mahalledeki mekânsal kurgunun, ekonomik koşulların, komşuluk gibi toplumsallaşma biçimlerinin ortaya çıkarılmasında etkili olmuştur. Çalışma, Kadıköy Kuyu Sokak'ta, değer ortaya koyan toplumsal ilişkilerin üretildiği az katlı bahçeli evlerin, değerini sürdürebileceği ve yenilerinin üretimini sağlayacak güncel ihtiyaçlara uygun nitelikli bir fiziksel çevre önerisi getirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanmıştır. Dört aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada; arşiv taramasına ek olarak alanda yapılan; gözlem, fotoğraflama, mülakat, iz sürme teknikleri ile veri toplanmıştır. İkinci aşamada; mahalle karakterini ortaya çıkaran, çoğunluğu bahçeli müstakil evlerden oluşan çalışma alanı, üçüncü aşamada ise; bu yapıların mekânsal niteliğini artıran ortak unsurlar tespit edildi. Bunlar; mevcut yapıların kapalı, açık ve yarı açık alanları, özel ve ortak alanları, giriş ve yönlenme kararları ile cepheler başlıkları altında ele alınmıştır. Üçüncü olarak; bu unsurlar kullanılarak yeni yapı üretimleri gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; en küçüğü yaklaşık 90 m², en büyüğü 25 dönüm olan toplam 55 parsel için sağlıklılaştırma ve nitelikli bahçeli yaşam alanları üretilmiştir. Son aşamada; Kuyu Sokak'taki yerleşim ve mekâna ilişkin öneriler, iki boyutlu ve üç boyutlu olarak görselleştirilerek sunulmuştur (Tablo 1).

Tablo 1 Kuyu Sokak ve çevresi için hazırlanan az katlı, bahçeli yerleşim önerisi

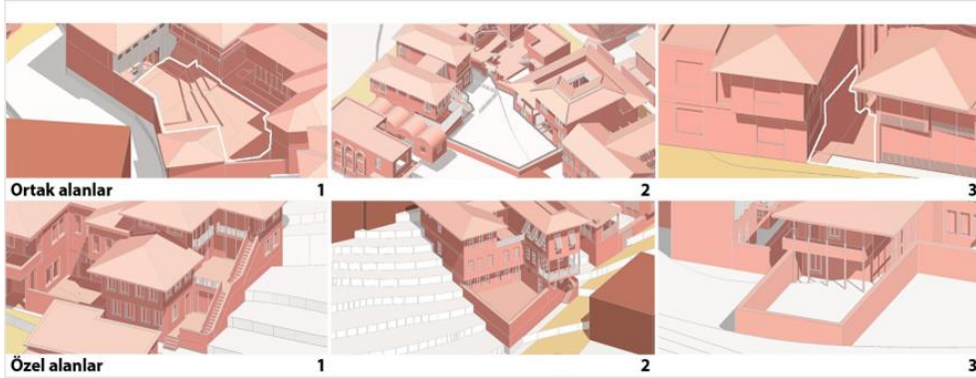
3.1. Yapılar/yarı açık alanlar/bahçeler

Kuyu Sokak ve çevresi için önerilen projeler, kapalı alanın bahçe ve ikisi arasında yer alan yarı açık alanlarla desteklendiği farklı tiplerden oluşur. Yapı alanı, parsel alanı, kullanıcı sayısı ve ihtiyaç duyulan bahçe alanı da göz önünde bulundurularak çeşitlenmektedir. Yapılar, genel olarak yola yakındır ve bahçe, arka tarafta yer almaktadır. Kullanıcılarına yapı çevresinde ya da bahçede toplanma/oturmaya imkânı sunan; üstü örtülü, en az bir tarafı açık yarı açık mekanlar kullanılmıştır. Örtü, yapıyı ve kullanıcılarını yağmur, kar gibi iklimsel etkilerden nispeten korumaya yardımcı olur. Yapının dışında ve/veya içerisinde yer almaktadır. Yapının üst katlarında yer alan çıkma altı, saçak altı, yapının içinde oluşturulan boşaltmalar (taşlık, sofa, eyvan, vb.) ya da yapı dışında/çatısındaki tek başına bir örtü sistemi olarak da yer almaktadır. Yarı açık mekanlar, kullanıldığı yer ve işlevine göre kullanıcıya farklı mekânsal imkanlar sunar (Tablo 2).

Tablo 2 Kuyu Sokak ve çevresindeki yapılar için önerilen açık ve yarı açık alanların bir bölümü

3.2. Özel ve ortak alanlar

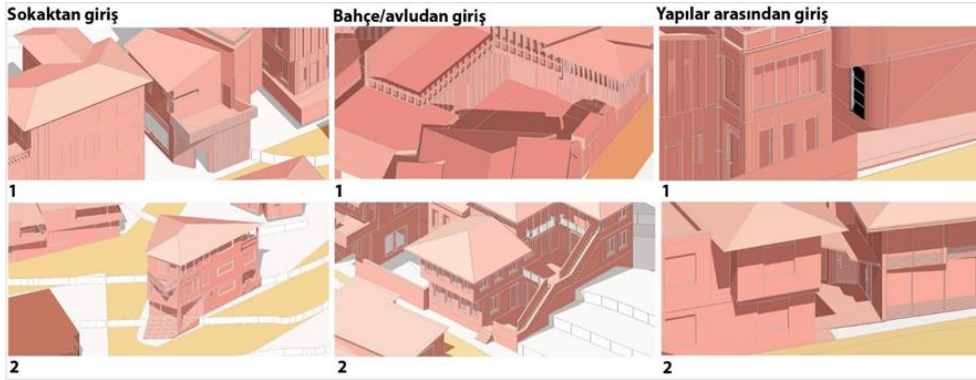
Kuyu Sokak ve çevresi için önerilen projelerdeki özel ve ortak alanlar; mülkiyet (akrabalık, arkadaşlık) ilişkilerine, ada ve parselin imkanlarına (adaldaki parsel sayısı ve adanın genişliği) bağlı olarak iki şekilde çözümlenmiştir. Parsel genişliğinin yeterli olduğu birinci durumda, müstakim bahçeli evler oluşturulmuştur. Akrabalık ve/veya arkadaşlık ilişkisinin, bitişik iki parseli kesin sınırlarla ayırmayı gerekli kılmadığı ikinci durumda, iki ya da üç parsel arasında ortak bahçe, avlular oluşturulmuştur. Ada/parsel oranının yeterli bahçe alanı elde etmeye imkân tanımadığı, ada oranının küçük, parsel sayısının nispeten fazla olduğu durumlarda ise, yapılar yola yakın yerleştirilmiş, adanın ortasında kalan alan ise ortak kullanım alanına (yeşil alan/sosyal merkez) dönüştürülmüştür. Bazı durumlarda yol ve parsel arasındaki duvarın yükseltilerek, göz mesafesinin üzerine çıkarılması ile içerideki özel alan etkisi artırılmıştır. Nitelikli özel ve ortak alanların üretimi, mahallede geçmişte mevcut olan ortak kullanım kültürünün de devamı açısından önemli görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3 Kuyu Sokak ve çevresindeki yapılar için önerilen özel ve ortak alanların bir bölümü

3.3. Giriş ve yönlenmeler

Yapılara, doğrudan sokaktan, bahçe/avlu içerisinden ya da iki komşu yapı arasında oluşturulmuş ortak bölgelerden giriş sağlanmaktadır. Yola bakan evlerde, sokak cephesinde açılan pencerelerle sokak ve ev ilişkisi kurulmaya çalışılmaktadır. Yan yana yerleştirilen yapılarda, mahremiyet ilişkileri göz önünde bulundurularak, yapı girişleri doğrudan birbirini görmeyecek biçimde yerleştirilmiştir. Benzer şekilde komşu yapıların pencereleri de, sokak cephesi dışında, karşılıklı yerleştirilmemiştir. Bu şekilde, Kadıköy'deki mekânsal ilişkiler, yeni önerilen çalışma ile de sürdürülmeye çalışılmıştır (Tablo 4).

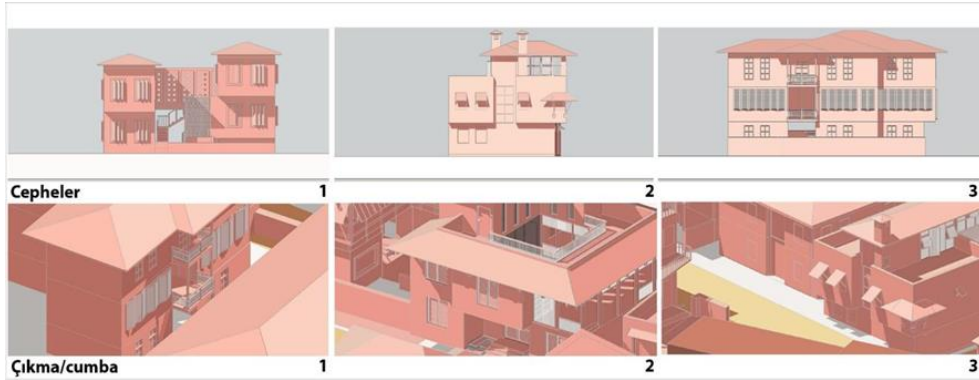
Tablo 4 Kuyu Sokak ve çevresindeki yapılar için önerilen girişlerden bir bölümü

3.4. Cepheler

Cephe ve yaklaşım ilişkilerinde, bitişik parsellerindeki yapının; kat sayısı, çıkmalar, pencere açıklıkları, boşluklar (balkon, eyvan, hayat, sofa, vd.) gibi cephe özellikleri ve konumu dikkate alınmaktadır. Pencere yüzeyleri ve sıklığı; cephenin katlardaki konumu, iklim/ışık gibi doğal veriler, mahremiyet ya da toplumsallaşma ihtiyacı gibi nedenlere bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Cephedeki çıkmalar, pencerelerle beraber, yapının sokakla ilişkisini kurmaya yardımcı olur. Bunlar, aynı zamanda, içeride ailenin ortak alanlarını oluşturmaktadır. Yapılar maksimum üç katlıdır. Bunlar; her biri müstakil katlardan oluşan aile evleri, geniş aileleri barındıran iki katlı müstakil evler ya da tek katlı müstemilatları ile iki katlı evlerdir. Yapılarda belirgin bir cephe kimliği ortaya çıkaran boşaltmalar, aynı zamanda iç mekân ve dış mekân arasındaki ilişkiyi de kuvvetlendirir. Yapılar, genellikle, ayrı düzen inşa edilmiştir. Komşu yapılar arasında yeşil alanlar bulunur. Parsel alanının ayrı evler yapmaya imkân tanımadığı durumlarda ise yapılar, bitişik nizamlıdır (Tablo 5).

Tablo 5 Kuyu Sokak ve çevresindeki yapılar için önerilen cephelerin bir bölümü

4. Sonuç

Kentler, yatayda ve düşeyde hızla büyümeye devam ederken, 1992 tarihinde Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun yaptığı anket, mekânsal ihtiyaçlarla ilgili ilginç bir sonucu ortaya çıkarmıştır. Ankete göre Türkiye'de yaşayanların % 95'i bahçeli bir ya da iki katlı evlerde oturmayı tercih etmektedir (Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, 1999). Bu çerçevede yeni kentlerin kurulmasına yönelik gerçekleştirilmiş en önemli girişim, 1999 Marmara depremi sonrasında Turgut Cansever'in öncülüğündeki deprem çalışma grubu tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma, uygulanma imkânı bulmuş olsaydı, mekânsal, kültürel, toplumsal vd. kentsel sorunlara çözüm getirme ve yaşam alanı oluşturma hedefinin ne kadarının gerçekleştiğine ilişkin konuşulabilirdi. Bununla beraber çalışma, Türkiye'deki ev ve kentle ilgili değinmeleri açısından önemini korumaktadır. Çalışma, Kadıköy'de hazırlığı yapılan kentsel dönüşüm çalışmalarını, yapılan/yapılmakta olan diğerleriyle beraber

yeniden düşünmeyi gerekli kılar. Dönüşüm, afete bağlı olanlar da dahil olmak üzere, kentin maruz kaldığı sorunları ortadan kaldırabilmek için standart imar uygulamalarının ötesinde güncel tedbirler almayı gerektirir. Bu, kent ve mimarlık alanındaki düşünceleriyle Turgut Cansever'den, kent ve toplumsal yapı ile ilgili düşünceleriyle Henri Lefebvre'ye kadar uzanan bir çerçevede kent, bölge ve toplumu yeniden düşünmek, tartışmaya başlamak ve yeni yaklaşımları geliştirme gerekliliğini ortaya koyar. Kent/kır, nüfus, kentler ve kentçikler (uydu kentler), yeni/eski kent morfolojileri, yaşam, kent toprağı, mülkiyet, planlama ve katılım, üretim, sanayi, kentsel refah ve gelir paylaşımı, iklim ve enerji gibi birçok konuda bu tartışmalar sürdürülmelidir. Standart yaklaşımlar ve dönüşüm/imar planlarıyla getirilen çözümler, Kuyu Sokak ve/veya bir başka bölge için geçici/yetersiz kalacaktır.

Bilgi

Çalışmada, Samsun Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'nde yürütülen Kadıköy'de Ev'in '22 Hali konulu dönem projesinin sonuçları kullanılmıştır. Katkı sağlayan öğrenciler; A. B. Aydın, A. T. Kamış, A. Erel, A. Karapınar, A. Sayan, B. Keleş, B. B. Köse, B. Akdeniz, B. Bayraktar, C. Usta, C. Uzun, D. Taşpınar, D. Kazar, D. Odabaşoğlu, E. B. Özalp, E. D. Çekin, E. Çetin, E. Güler, E. Saltık, E. Kurt, E. Çakmak, H. Alkan, H. Uslu, İ. R. Sağlam, İ. Çağın, İ. Polat, M. Çetin, M. B. Serilmez, M. Söyleyici, M. R. Köse, M. Öztav, N. G. Erkan, N. Aytan, Ö. F. Çakır, R. Kalaycı, S. A. Mıcık, S. Sarkaya, S. S. Can, S. Toklu, S. Karacan, Ş. Beydilli, T. Akçan, U. E. Kılıç, V. E. Olgun, Y. Gürkan, Y. E. Salihoğlu, Z. E. Duman'dır.

Kaynaklar

- Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu. (1999). *Türk ailesinin yaşadığı mekanlara konutlara ilişkin eğilimler. 1.* Başbakanlık aile araştırma kurumu başkanlığı yayınları, Ankara.
- Çam, Ç. A. (2020). Kentsel rejim dönüşüm sürecine karşı: Kentsel dönüşümde konut sunum biçimleri. *İdealkent*, 11(29). 453-483. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1167352>
- Daşkiran, F., Ak, D. (2015). 6306 sayılı kanun kapsamında kentsel dönüşüm. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(3). 264-288. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/203266>
- Google Earth. (2023). Samsun fiziki haritası [Harita]. <https://earth.google.com/>
- Keyman, F., Lorasdağı, B. K. (2020). *Sekiz kentin hikayesi*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Samsun Belediyesi. (1954, 22 Temmuz). *Samsun belediyesi meclis toplantı tutanağı*. Samsun Büyükşehir Belediyesi Yazı İşleri ve Kararlar Dairesi Başkanlığı Arşivi, Samsun.
- Samsun Belediyesi. (1955, 6 Ekim). *Samsun belediyesi meclis toplantı tutanağı*. Samsun Büyükşehir Belediyesi Yazı İşleri ve Kararlar Dairesi Başkanlığı Arşivi, Samsun.
- Kentsel Yenileme, Geliştirme ve Dönüşüm Projeleri. (2023, Şubat). *Samsun Büyükşehir Belediyesi Haber Bülteni*. <https://samsun.bel.tr/proje/kentsel-yenileme-gelistirme-ve-donusum-projeleri>